

OG'IZ BO'SHLIG'I O'SMALARINI ERTA ANIQLASH VA JARROHLIK DAVOLASH USULLARI

Rustamaliyev Sherzodbek Farxodjon o'g'li

Central Asian Medical University Yuz jag' jarroxligi Ordinatori.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19241374>

Annotatsiya. Mazkur maqolada og'iz bo'shlig'i o'smalarini, ayniqsa klinik amaliyotda eng katta xavf tug'diradigan malign neoplaziyalarni, erta aniqlashning nazariy va amaliy asoslari, ularni birlamchi ko'rik bosqichida tanib olish mezonlari, morfologik tasdiqlash tamoyillari hamda zamonaviy jarrohlik davolash usullari izchil tahlil qilinadi, chunki og'iz bo'shlig'i saratonida prognoz ko'p jihatdan tashxisning qaysi bosqichda qo'yilganiga, o'smaning chuqurligi va tarqalish darajasiga, bo'yin limfa tugunlari holatiga hamda davolashning multidisiplinar yondashuv asosida olib borilishiga bog'liq bo'ladi; maqolada klinik ko'rik, palpatsiya, shubhali shilliq qavat o'zgarishlarini dinamik baholash, yordamchi skrining usullaridan oqilona foydalanish, biopsiya va gistologik tekshiruvning hal qiluvchi o'rni, shuningdek erta bosqichlarda organ saqlovchi rezektsiyalar, rivojlangan holatlarda esa kombinatsiyalashgan kengaytirilgan operatsiyalar, bo'yin limfa disseksiyasi va rekonstruktiv jarrohlikning o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: Og'iz bo'shlig'i o'smalari, og'iz bo'shlig'i saratoni, erta tashxis, biopsiya, gistologik tekshiruv, bo'yin limfa tugunlari, limfodisseksiya, sentinel limfa tuguni biopsiyasi, rekonstruktiv jarrohlik, onkologik hushyorlik.

KIRISH.

Og'iz bo'shlig'i o'smalari stomatologiya, yuz-jag' jarrohligi, otorinolaringologiya va onkologiya kesishgan nuqtasida joylashgan murakkab patologik holatlar sirasiga kiradi, chunki bu sohada benign, prekanseroz va malign jarayonlar ko'pincha bir-biriga o'xshash klinik belgilar bilan namoyon bo'lishi, bemorlar esa dastlab oddiy yara, milkdagi o'zgarish, til qirralari shikastlanishi yoki protez bilan bog'liq travmatik holat deb o'ylab, shifokorga kech murojaat qilishi mumkin; aynan shu jihat og'iz bo'shlig'i neoplaziyalarini erta aniqlash masalasini tibbiyotning amaliy jihatdan nihoyatda muhim yo'nalishiga aylantiradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda lab, og'iz bo'shlig'i va orofaringeal soha saratoni birgalikda jahonda eng ko'p uchraydigan saratonlar orasida 13-o'rinni egallagan bo'lib, 389 846 ta yangi holat va 188 438 ta o'lim qayd etilgan; bu raqamlarning o'ziyoq muammoning nafaqat klinik, balki ijtimoiy va iqtisodiy yukini ham ko'rsatadi.

ASOSIY QISM.

Og'iz bo'shlig'i o'smalari klinik-morfologik nuqtai nazardan juda rang-barang bo'lib, ular orasida papilloma, fibroma, gemangioma kabi benign o'smalar, leykoplakiya, eritroplakiya, ayrim displastik shilliq qavat o'zgarishlari kabi potensial malign holatlar hamda amaliyotda eng ko'p uchraydigan og'iz bo'shlig'i yassi hujayrali raki alohida ahamiyat kasb etadi, chunki aynan malign jarayonlar bo'yin limfa tugunlariga metastaz berish, chuqur to'qimalarga invaziya qilish, ovqatlanish, nutq va nafas olish funksiyalarini izdan chiqarish bilan xavflidir. Xavf omillari ichida tamaki chekish, tamakining tutunsiz shakllari, alkohol iste'moli, yomon og'iz gigiyenasi, surunkali travma, o'tkir qirrali tishlar, noto'g'ri tayyorlangan protezlar, yallig'lanish fonida uzoq saqlanuvchi shilliq qavat o'zgarishlari va ba'zi hollarda virus omillari yetakchi o'rin tutadi, shu

sabab klinik hushyorlik faqat o'sma ko'rinib qolgan paytdan emas, balki xavf omillari yig'indisini baholashdan boshlanishi kerak.

Erta aniqlashning birinchi va eng muhim bosqichi — puxta anamnez yig'ish hamda standartlashtirilgan klinik ko'rikni e'tiborsiz qoldirmaslikdir, chunki bemorda og'izda uzoq bitmaydigan yara, qizil yoki oq dog', palpatsiyada qattiqlik, qonashga moyillik, til harakatining cheklanishi, chaynashda noqulaylik, bir tomonlama og'riq, protezga moslasholmaslik, og'iz ochilishining kamayishi yoki bo'yin sohasida limfa tuguni kattalashuvi kabi belgilar mavjud bo'lsa, bular oddiy stomatit yoki travmatik yara sifatida uzoq kuzatib yurilmasligi lozim. Ko'rik yaxshi yoritilgan sharoitda lablar, yonoq shilliq qavati, milklar, alveolyar o'siqlar, qattiq va yumshoq tanglay, tilning yon yuzalari va pastki qismi, og'iz tubi hamda retromolyar sohani birma-bir ko'zdan kechirish va palpatsiya qilishni o'z ichiga olishi, shundan keyin albatta bo'yin limfa tugunlari baholanishi kerak, chunki aynan shu oddiy, ammo tizimli yondashuv birlamchi bo'g'inda yo'qotilayotgan ko'plab holatlarni erta ushlab imkonini beradi.

So'nggi yillarda og'iz bo'shlig'i o'smalarini erta topish maqsadida brush-biopsiya, autofluoressensiya, optik tasvirlash, Raman-spektroskopiya, optik koherent tomografiya, so'lak va qon biomarkerlari kabi ko'plab yordamchi usullar taklif etilgan bo'lsa-da, ular klinik qarorni qo'llab-quvvatlovchi vositalar ekanini, yakuniy tashxisni esa hech qaysi usul biopsiya va gistopatologik tekshiruv o'rnini to'liq bosa olmasligini alohida ta'kidlash zarur, chunki malign transformatsiya darajasi, displaziya chuqurligi, invaziya chegarasi va o'smaning differensirovka ko'rsatkichlari aynan morfologik tekshiruv orqali baholanadi.

Demak, shubhali lezyon aniqlangan zahoti "kuzatib ko'ramiz" degan passiv pozitsiya emas, balki uning dinamikasini qisqa muddatda nazorat qilish va zarurat bo'lsa incizion yoki eksizion biopsiyani o'z vaqtida bajarish to'g'ri strategiya hisoblanadi.

Shuni ham alohida qayd etish lozimki, erta aniqlashning real samarasi faqat bitta mutaxassis faoliyati bilan emas, balki stomatolog, oilaviy shifokor, LOR, yuz-jag' jarrohi, onkolog, patolog va radiolog o'rtasidagi uzviy hamkorlik bilan ta'minlanadi, chunki og'iz bo'shlig'idagi xavfli o'zgarishlarning ko'pi avvalo stomatologik qabulda ko'rinadi; demak, har bir stomatologning onkologik hushyorligi, shubhali lezyonni travmatik yoki yallig'lanish jarayonidan farqlay olish malakasi hamda bemorni o'z vaqtida yo'naltira bilishi sog'liqni saqlash tizimining eng muhim amaliy resurslaridan biridir.

O'zbekistonda onkologiya xizmatini takomillashtirishga doir me'yoriy hujjatlar ham aynan erta aniqlash, ixtisoslashgan yordamni kuchaytirish va diagnostika-davolash tizimini bosqichli tashkil etishga urg'u beradi.

XULOSA

Og'iz bo'shlig'i o'smalarini erta aniqlash masalasi faqat nazariy onkologik muammo emas, balki amaliy stomatologik va jarrohlik muammo bo'lib, uning muvaffaqiyatli hal etilishi ko'p jihatdan shifokorning klinik hushyorligi, shubhali lezyonni kechiktirmasdan tekshiruvga yuborishi, biopsiya va gistologik tasdiqlashni "ikkinchi bosqich" deb emas, balki tashxisning markaziy elementi deb qabul qilishi bilan belgilanadi; ayniqsa uzoq bitmaydigan yara, qizil-oq dog', palpator infiltratsiya, sababsiz qonash va bo'yin limfa tugunlarining kattalashuvi mavjud bo'lgan hollarda bemorni konservativ davo bilan uzoq ushlab turish xatodir.

Erta bosqichda qo'yilgan tashxis o'smani kichikroq hajmda, ko'proq organ saqlovchi tamoyil asosida rezeksiya qilish, rekonstruksiyani soddalashtirish, nutq va yutish funksiyalarini yaxshi saqlab qolish hamda uzoq muddatli natijalarni yaxshilash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Daminova N.R., Mahkamova O.A. Og'iz bo'shlig'i shilliq parda kasalliklari: o'quv qo'llanma. — Toshkent: Toshkent davlat tibbiyot universiteti, 2026.
2. Kambarova Sh.A. Og'iz bo'shlig'i jarrohligi fanidan o'quv-uslubiy majmua. — Buxoro: Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, 2019.
3. Mamedov U.S., Polatova D.Sh. The result of treatment of oral cancer tumors in the Republic of Uzbekistan // European Journal of Pharmaceutical and Medical Research. — 2019. — Vol. 6, No. 9. — P. 326–329.
4. Mamedov U.S., Polatova D.Sh. Treatment of oropharyngeal tumors // Halkaro Scientific Journal. — 2019. — No. 4(115). — P. 258–260.
5. Mamedov U.S., Nurov J.R. Результаты комбинированных и комплексных методов лечения рака глотки // Вестник науки и образования. — 2020. — № 24(102), ч. 3. — С. 68–74.
6. Mamedov U.S., Narzieva D.F. Отдаленные результаты лечения рака слизистой полости рта // Вестник науки и образования. — 2020. — № 24(102), ч. 3. — С. 75–80.
7. Mamedov U.S., Navruzov R.R. Возможности радикальной и модифицированной лимфодиссекции шеи при раке гортани // Вестник науки и образования. — 2020. — № 24(102), ч. 3. — С. 85–89.
8. Mamedov U.S., Saidov G.N. Relevance of early diagnosis and organization of work in malignant tumors of the maxillofacial region // Actual problems of dentistry: materialy respublikanskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii s mezhdunarodnym uchastiem. — Buxoro, 2012. — P. 79.
9. Mamedov U.S., Abdullaev Kh.N. Results of treatment of regional metastases of tumors of the oral mucosa // Collection of scientific papers dedicated to the 20th anniversary of the Bukhara State Medical Institute. — Buxoro, 2011. — P. 98.
10. Mamedov U.S., Jumaev A.U. Combined-extended operations for locally advanced oropharyngeal cancer // Actual problems of musculoskeletal and head-neck tumors: proceedings of the scientific and practical conference. — Nukus, 2014. — P. 25.
Xorijiy adabiyotlar
11. Neville B.W., Damm D.D., Allen C.M., Chi A.C. Oral and Maxillofacial Pathology. — 5th ed. — St. Louis: Elsevier, 2023.
12. Shah J.P., Patel S.G., Singh B., Wong R.J. Jatin Shah's Head and Neck Surgery and Oncology. — 5th ed. — Philadelphia: Elsevier, 2019.
13. Werning J.W., ed. Oral Cancer: Diagnosis, Management, and Rehabilitation. — New York: Thieme Medical Publishers, 2007.
14. International Agency for Research on Cancer. IARC Handbooks of Cancer Prevention. Vol. 19. Oral Cancer Prevention. — Lyon: IARC, 2023.

15. Sankaranarayanan R., Ramadas K., Amarasinghe H. Oral Cancer: Prevention, Early Detection, and Treatment // Disease Control Priorities. Third Edition. Vol. 3: Cancer. — Washington, DC: World Bank, 2015.
Scopus bazasida indekslangan maqolalar
16. Arboleda L.P.A., Akst L.M., Carrau R.L., et al. Squamous Cell Carcinoma of the Oral Cavity, Oropharynx, and Larynx: A Scoping Review of Treatment Guidelines Worldwide // Cancers (Basel). — 2023. — Vol. 15, No. 17. — Art. 4405. — doi: 10.3390/cancers15174405.
17. Haj-Hosseini N., Oghli A.A., Katanayeva N., et al. Early Detection of Oral Potentially Malignant Disorders: A Review on Prospective Screening Methods with Regard to Global Challenges // Journal of Maxillofacial and Oral Surgery. — 2024. — Vol. 23, No. 1. — P. 23–32. — doi: 10.1007/s12663-022-01710-9.
18. González-Ruiz I., de la Corte-Rodríguez H., López-Cedrún J.L. Early Diagnosis of Oral Cancer: A Complex Polyhedral Problem with a Difficult Solution // Cancers (Basel). — 2023. — Vol. 15, No. 13. — Art. 3270. — doi: 10.3390/cancers15133270.
19. Saleem M.I., et al. Sentinel Lymph Node Biopsy Versus Elective Node Dissection in Stage cT1-2N0 Oral Cavity Cancer // Laryngoscope. — 2022. — Vol. 132, No. 5. — P. 989–998. — doi: 10.1002/lary.29895.
20. Asarkar A.A., Kakade A.C., Nair D., et al. Primary Management of Operable Locally Advanced Oral Cavity Squamous Cell Carcinoma: Current Concepts and Strategies // Advances in Therapy. — 2024. — Vol. 41, No. 6. — P. 2133–2150. — doi: 10.1007/s12325-024-02861-6.